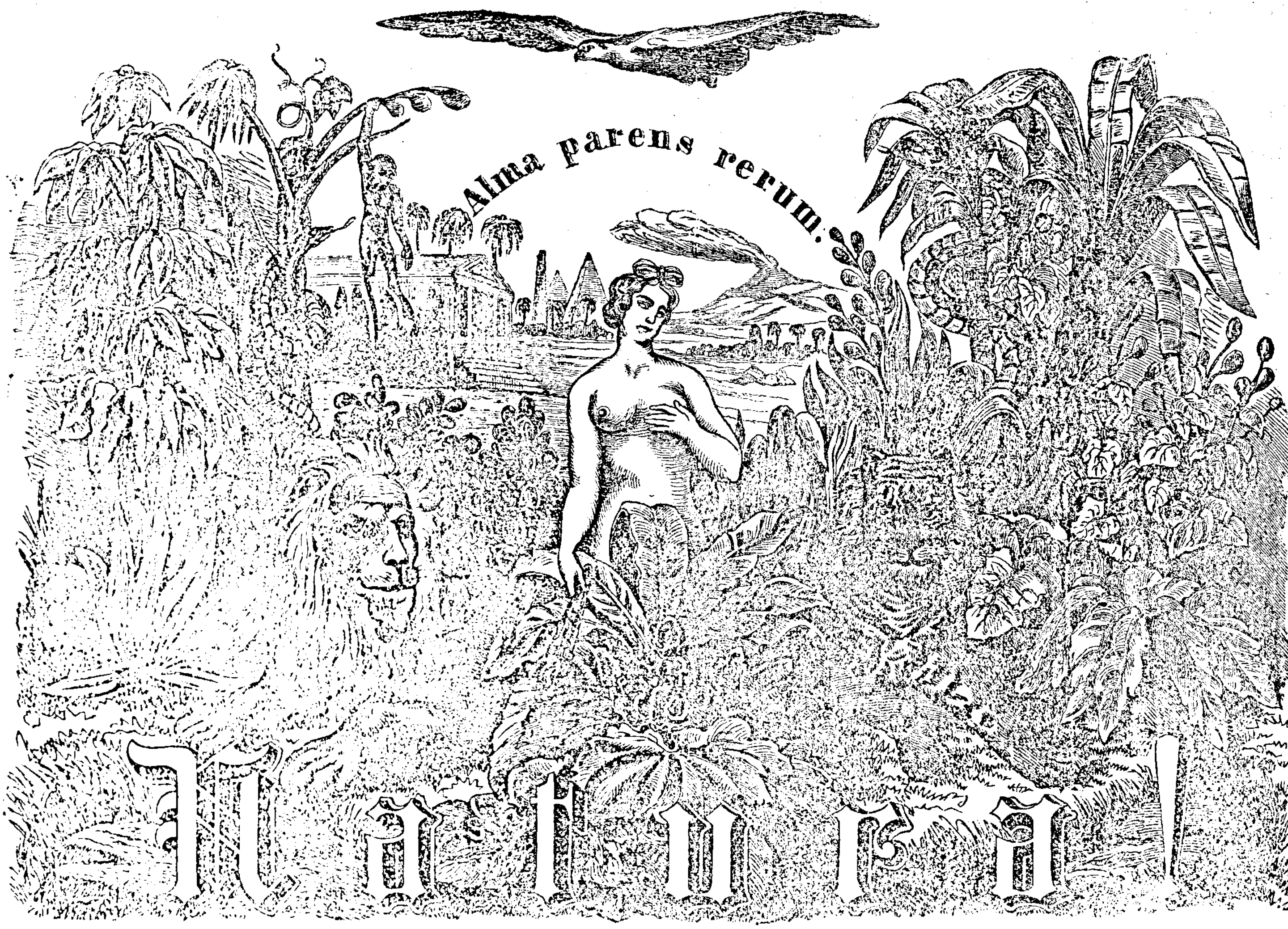
Anul V. No. 17. 8 Maiu 1862.

JURNAL,

PENTRU RESPÎNDIREA SCIINŢELOR NATURALE ÎN ROMANIA

Redigeat

de

Professor Dr. Iuliu Barasch şi D. Ananescu.

O ORĂ TERIBILĂ

petrecută in crăpătura unuĭ Ghiaţoiŭ [Glacier].

Pe vârful munţilor înalţĭ, domină o iarnă nestârşită; acolo zăpada nu se topesce nicĭ o dată, d'aceea se numesce acolo *zăpada eternă* saŭ *glacierĭ (glaciere)*. Glacierele încep la Ecuvator la o înălţime mare (la 4800 metri) in climele temperate s. e. în Elveţiea începe la 2500 penă la 2550 metri, pe când în ţerrile polare, chiar suprafacia plană a pămêntuluĭ este acoperită cu

zapadă eternă care se numesc acolo Ghiaţoe (Glaçons). Sunt duoe feluri de glacierĭ, unii care remănŭ tot-d'auna nemişcaţĭ; asta se află în sus, către vârful munţilor înalţĭ; pe când de de subtul acestor gliaţoĭ, către otárul unde încetédă regiunea zăpădeĭ eternă se află alţi ghiaţoĭ care suntŭ mobilĭ; adecă primévara o parte dintre'ânşiĭ se topescŭ, atuncĭ tot gliaţerulŭ începe a se misca, adecă a se aluneca din sus în jos pe povârnirea munteluĭ. Asemene ghiaţere mişcătóre, care se numescŭ şi „Nemeţĭ" (Avolánches) suntŭ d'unŭ fórte mare pericol pentru vecinătatea lor; căcĭ orĭ ce obiect se află pe drumul pe unde descinde (se pogóră) este sdrobitŭ şi nimcitŭ, fie ce cassă şi chiar sate şi oraşe întregĭ. Ca se aibă cineva o idee despre forţă pogorâtóre a unuĭ giaţer, e destul ca să dicem că grosimea lor este câte odată de 4 saŭ 5,000 stânjinĭ; ba încă, între uniĭ mergŭ rîur care aŭ o dîncime de 250 stânjinĭ, şi totŭ nu ajjung la fundul lor. Altă dată sê găsescŭ în ghiaţoĭ crĕpăturĭ care suntŭ numaĭ de ½ stânjinŭ largŭ, dar de sute de stânjinĭ adâncĭ, formândŭ nisce precipiciurĭ terribile. Cândŭ aŭ cădutŭ cineva acolo, maĭ nicĭ o dată nu scapă, şi acestŭ pericolŭ este cu atâtŭ maĭ mare, fiindŭ că de multe orĭ furtuna saŭ o zăpadă próspătâ acopere suprafaţia crepăturilor, şi voiajorul ne ştiindŭ, póte să cadâ maĭ lesne în aceste precepice. Precum s'a întâmplatŭ chiar în anul trecutŭ cu unŭ fostŭ funcţionar al unuĭ consulatŭ alnostru din ţérră; ellŭ preumblânduse fără întru giăţările alpilorŭ a cădutŭ într'o crepătură, şi n'a maĭ eşitŭ.

Să citéqê faptul unuĭ omŭ, care, cădindŭ într'o crăpătură pĕnâ în fundŭ, din norocire nu şi-a ruptŭ nimica, ci din contra s'a sculat, s'a preumblat sub glacier pênĕ unde a găsit o gaură pe unde a eşit. Dar aceste fapte sunt miracole estraordinari.

Am disŭ că e fórte rar ca să scape cineva când a cădutŭ între crepăturile unuĭ giaţariŭ, dar acéstă raritate norocită s'a întâmplatŭ deunădĭ la unŭ tênĕrŭ englesŭ; de aceia tóte jurnalele aŭ vorbitŭ despre acéstă curiósă aventură, şi noĭ credemŭ a face o plăcere lectorilor nostri, a cita aicĭ tótă acéstă naraţie făcută chiar de către acella care era objectul seŭ.

Eaca ce racontă acestŭ englesŭ.

Companionul meŭ împreună cu mine, ne amŭ suitŭ pe muntele Brevantŭ lîngă Chamuni x (Helvetia) apoĭ fiindŭ că fie-care voiajor curagiosŭ nu părăseşce acest locŭ, fără să visitede pe marea înghieţată (aşia se numesce cellebra regiune a glacierilor lângă Chamunix) de acea am otărîtŭ a vidita acestŭ locŭ terribilŭ, dar aşa de interesantŭ. Am plecatŭ de la Chamunix séra, şi am dormitŭ pe vîrful munteluĭ Montanvert, într'o mică căscióră (birtŭ) care se află la marginea mărеĭ înglieţate. Aduóa di de diminéţă, într'o di de Iulie fórte frumósă ne am sculatŭ, am luatŭ cu noĭ provisie de mâncare şi am plecat împreună cu câlêudulŭ nostru, cătră immensa marea inglieţată unde 'şĭ imagină cineva, că este lîngă polul nordului, de şi se află în midlocul Europeĭ. Ca o ½ oră am mersŭ totŭ mereŭ pe marginea glacierilor, avîndu-le in stinga nóstră, de unde am pututŭ prea bine vedea precipicile efroiabile din care suntŭ pătrunse. Căleudul nostru a disŭ acum că trebuie să ne suimŭ chiar pe unŭ giaţiarŭ, ca să începemŭ preumblarea nóstră pe marea îngieţată.

Din nenorocire, am neglijatŭ a lua cu noĭ frîngiĭ lungĭ şi topóră, care suntŭ nisce precauţiunĭ fórte necesariĭ la o asemenea călétorie. Cu tóte acesté noĭ eramŭ veselĭ, şi umblam prea iute. încitŭ călăusulŭ nu a pututŭ a ne urma, şi ne a strigatŭ ca să mergemŭ maĭ încet şi cu atenţiune, să lăssămŭ maĭ bine pe dînsul ca se mérgă înainte şi să ne arete drumul. Dar noĭ tinerĭ, am meprisatŭ povaţa luĭ. Peste cîteva minute am vedutŭ că o crepătură largă in ghiaţă, ne opresce drumul; dar fiind că ni s'a părutŭ că crepătura nu este adincă nicĭ decumŭ, numaĭ ca 20 de paşĭ, şi o se fie lesne a intra acolo, şi a eşi pe partea cealaltă, sprijinindu ne pe bastónele nóstre de Alpĭ cu vîrfurĭ înferate, şi vêdindŭ că crepătura este pre lungă, încitŭ o se fimŭ siliţĭ a face 60—70 paşĭ pănă o vomocoli, amŭ otărîtŭ a trece peste dînsa. Vêdind acéstă otărire, căleudul nostru ne striga, Este periculosŭ D-lor acea ce vreţĭ se faceţĭ! trebue să ocolitĭ crepătura"

Cu tóteaste am pussŭ picióreleрe povĕrnirea crepăturilor, însă deja fiindŭ acolo am vedut că o să ne fie prea greŭ a ne sui pe povîrnirea pusă fiind re-

pede și lunecătóre, apoĭ tocmaĭ acum cu spaĭmă am vedutŭ că crăpătura să supțiédă în josŭ, și merge până la o adâncime immensâ; am otărît a me întórce, dar în acestŭ momentŭ: piciorul meŭ cellŭ dreptŭ a lunecatŭ, și într'o secundă m'am simțitŭ că cadŭ în ăuntrul precipiciuluĭ.

Nu potŭ sâ descriŭ simțirile melle din acestŭ momentŭ; parecă eramŭ ametitŭ și încremenitŭ, și tóte gîndirile melle aŭ fostŭ concentrate, în idea că mergŭ către o peire înfiorătóre. Dar în midlocul căderiĭ melle, am simțitŭ că m'am opritŭ la unŭ locŭ și că sînt atîrnatŭ între ceriŭ și abisŭ, atuncea concentrăndŭ tóte forțele melle am strigatŭ O frîngie!

Numaĭ o întămplare norocită, cu totul estraordinară, a făcutŭ că n'am cădutŭ îndată penă la fundul precepiciuluĭ; (prăpastieĭ) căci o dungă supțire de ghiață numaĭ de cîteva police în lungime, a strimtoratŭ în acestŭ locŭ calea precipiciuluĭ, și pe acestŭ podŭ atîtŭ de fragilŭ, era atărnată viața mea. Printr'unŭ instinctŭ, și fără ca se me poŭ esprima acumŭ cum am făcut acésta, m'amŭ aruncatŭ în susŭ, și m'am pusŭ cu unul din piciórele melle, pe dunga mîntuitóre care însă, era și ea destul de periculósă, fiind că amŭ pututŭ să punŭ pe dînsa numaĭ o parte a unuĭ piciorŭ, și era de temutŭ că greutatea corpuluĭ meŭ va face ca dunga să cadă josŭ împreună cu mine.

Acum mințile melle parcă mi aŭ revenitŭ, și am audítŭ pe companionul meŭ, care a remasŭ susŭ, dicêndu'mĭ: Dumnedeule. n' am maĭ găndítŭ că voiŭ maĭ audi glasul d-tale; aĭ curaj și nu perde mințile. Căleudul a alergatŭ degrabă înapoĭ la Montanvert, de unde se va întórce curindŭ cu oamenĭ și cu frăngie"

Dacă ellŭ nu va veni curîndŭ, nu voiŭ maĭ vedea lumina sóreluĭ îĭ respundémŭ.

Dar posiția mea, a devenitŭ din minutŭ în minutŭ maĭ terribilă. Ne putăndŭ sta pe dungă numaĭ d'unŭ piciorŭ, eram silitŭ ca să mă apâsŭ cu spinarea pe unŭ părete al crepâtureĭ, și cu o mînă pe păretele oppusŭ, dară păreții crepătureĭ eraŭ așa d'alunecătorĭ, în cătŭ nu am găsitŭ acolo nicĭ unŭ punct de sprijinire și am simțitŭ că forțele melle se ducŭ, maĭ cu seamă fiind că unŭ riŭ cu apă rece se vărsa din sus peste umeriĭ meĭ care mă udaŭ până la pele, și m'aŭ pătrursŭ cu o recélă înghețetóre. Peste capul meŭ la o distanță parceĭ imensă, am vedutŭ ca o vargă albastră a ceriuluĭ, dar împregiurul meŭ numaĭ ghiață înfiorătóre, și suptŭ piciórele melle unŭ precipiciŭ adîncŭ terribilŭ de maĭ multe sute de picioare, și m'amŭ încredințatŭ că dacâ așĭ fi alunecatŭ în drépta saŭ în stînga dungeĭ, dejà ósele mele ar fi fostŭ pulbere, și corpul meŭ unŭ cadavru.

Trecuse 20 de minute dupe căderea mea, și totŭ n'a venitŭ unŭ ajjutor! Dar am simțit că piciorul meŭ cellŭ stăngŭ pe care stamŭ pe dungă, a început a se paralisa de ostenélă, pe când cellŭ dreptŭ s'a rănitŭ în momentul căderiĭ și'mĭ era cu neputință se mă sprijinescŭ pe dănsul; tot o dată am simțit că sîngele îmĭ curgea pe obrazŭ din nisce rănĭ adăncĭ care asemenea leam dobînditŭ în momentutulŭ acella. Cu desperare strigam dup'ajjutorŭ, dar nicĭ unŭ respunsŭ de la companionul meŭ; am repetatŭ acéstă strigare de disperare; dar în deșertŭ, că nicĭ unŭ respuns. Am cunoscutŭ fiidelitatea amiculuĭ meŭ, am sciutŭ că daca ar fi fost ellŭ susŭ lîngă crăpetură, nu m'ar fi lăsatŭ fără respunsŭ Acum o idee terribilĕ 'mĭ a venitŭ în capŭ: óre nu s'o fi rĕtăcitŭ și ellŭ umblândŭ dupĕ ajjutorŭ pentru mine, și nu maĭ găsesce crĕpătura unde am cădutŭ: căcĭ Giacerul are sute de crĕpăturĭ care că sémene una alteia. „Acum sunt perdut", strigaiŭ, de ce să maĭ sufferŭ âncă astă agonia morțeĭ? să mĕ lasŭ maĭ bine să cadŭ îndatĕ jos, și adio lume!"

Amicul meŭ, precum am aflat maĭ pe urmĕ, plecase într'adevărŭ înaintea căleuduluĭ strigănd de departe ca ce alerge maĭ curăndŭ, însă a avut ideia fericită d'a pune unŭ semnŭ pe crĕpătură unde mĕ aflam, ca s'o recunóscă și să nu se rătĕcéscă între nenumeratele crĕpăturĭ alle giaciaruluĭ; așea, eŭ eram perdut, fără nic'o îndoélĕ. Dar se reviu la starea mea însumĭ într'acestŭ moment terribil unde am remasŭ 50 de minute; dar ce 50 de minunte! mi s'a pĕrut că sunt 50 do anĭ infernalĭ!

În minutul căndŭ desperarea mea a ajjuns la culmea eĭ, eaca că audŭ din nuoŭ glasul amiculuĭ care mĕ chiamĕ, atuncĭ speranța și amórea viățeĭ 'mĭ aŭ revenitŭ și cu o forțe supra umană am adunatŭ restul energieĭ melle fisice și morale ca să scapŭ din peire.

Cum devine unŭ omŭ ingeniosŭ în ast-felŭ de momente critice! Mĭ amŭ adusŭ aminte că am în posesiune unŭ bricégŭ şi am otărâtŭ a sepa cu dînsu nisce găurĭ în pêreţiĭ crĕpăturei sperândŭ că voiŭ fi în stare a băga picióreIe şi mânele melle in aceste găurĭ sepate în differite înălţimĭ şi sprijinindu-mĕ tot d'o datĕ în spinare pe păretele oppusŭ, şi aşia 'mĭ am închipuit, că numaĭ aşa voiŭ scăpa; căcĭ am simţit ŭ că forţele melle aŭ ajjunsŭ la sfârşitul lor şi că nu maĭ putém să staŭ maĭ multŭ pe unŭ piciorŭ peste dungă. Dar ce întreprindere periculóse! Numaĭ o mică alunecătură în drépta saŭ în stânga, unŭ singur pas falsŭ, şi eram perdut! Acéstă îndoélă şi neotărâre a paralisatŭ încă maĭ multŭ forţele melle care şi de sine aŭ ajjuns la punctul stîngereĭ lor.

Dar în acestŭ momentŭ, audŭ o veste care parecă vinea din ceriŭ. Amicul meŭ strigă: Eaca că viŭ! Sunt treĭ oamenĭ cu frăngiĭ! Cum alérgă, cum fuge!— Abiea a trecut unŭ minutŭ şi eaca că vĕdŭ, o frîngie lĕsându se în josŭ în crepătură, înse ne ajjungând pĕnă la capulŭ meŭ, „Dumneḑeule, strigaiŭ în desperare, frângica e prea scurtă, iar nu e speranţă! Curagiŭ amice, 'mĭ strigă companionul meŭ; avem multe fringiĭ, le vom noda, ţineţĭ bine!" Acum într'adevăr m'am ţinut bine; ne luând séma la durerile arḑetóre a mânelor melle înghieţate, am prinsŭ îndatĕ vârful fringieĭ, am încongiurat cu dânsa corpul meŭ făcându-mĭ unŭ brâŭ nodatŭ, am dat unŭ semn că suntŭ gata; acum am simţit că fringia se întinde şi că mĕ trage în susŭ; dupe câteva minute eram trasŭ afară din ghieţele crĕpătureĭ.

Dupe ce m'am simţitŭ singur sub bolta ceriuluĭ, am căḑut în genuchĭ şi am făcut o rugăciune de reconoscinţe către *Cellŭ A-tot-putinte*; una din acelle rugăciunĭ, care le va pricepe numaĭ d'acela care le-a făcutŭ o datĕ în viaţa luĭ. Dupĕ acésta am căḑutŭ într'un leşinŭ, causatŭ d'atâtea emoţiunĭ şi a ţinut câteva minute; dupĕ ce am revenit în fire, amiculŭ şi căleuḑul m'aŭ luatŭ sub braţe şi m'aŭ dusŭ aşia înapoĭ la Montanvert, unde am remasŭ în patŭ bolnav câteva ḑile petrecĕnd ḑile dureróse din causa rănilor ce am căpătatŭ, şi nopţi încă maĭ terribile din causa visurilor înfiorătóre în care m'am veḑut atărnat între ceriŭ şi abisŭ într'o crĕpătură infernalĕ!"

Eacă o aventură (întâmplare) care póte să se întâmple într'o ţérră muntósă ca Elveţia! Eacă din noŭ adeveritŭ sentinţa Biblieĭ: că munţiĭ sunt tronul maiestaşeĭ divine, că Océnulŭ este martor glorieĭ salle infinite!" Într'adevărŭ, numaĭ scenele grandióse alle Natureĭ, de şi suntŭ pline de pericolĭ, saŭ maĭ bine să ḑicem, tocmaĭ fiind că suntŭ pline de pericolĭ, înalţe inima omuluĭ şi o ûmple cu religiositate şi nobleţe. În ţerrile sen-ţe nu esistă crăpăturĭ alpine, dar suntŭ acolo câte o dată alte crăpaturĭ maĭ infernale, în care se cufundă esistenţa nóstră fisică şi morală din care nicĭ tóte frîngiile lumeĭ nu potŭ să ne tragă afară.

B.

PLANTA NUMITA MIMOSA PUDICA. LIN. (SENSITIVA.)

Astă specie, una din celle maĭ interessante din regnul vegetal din causa irritabilităţeĭ peste măsură, a foilor salle, care'ĭ a şi dat numele popular de Sensitiva, este respândită cu abundenţie în tótă America tropicală, unde acopere o mare întindere de pămênt. Se cultivă şi'n alte locurĭ, precum şi la noĭ (1); dar'ĭ trebue multă îngrijire. Astă plantă merită a ficsa atenţiunea nóstră fiindŭ că ne presintă fenomene de mişcare întocmaĭ ca şi la animale. Foile maĭ multor specie de Mimosa şi maĭ cu sémă alle Sensitiveĭ presintă nisce fenomene de irritabilitate vegetală, saŭ după cum se ḑice, de sensibilitate, astfelŭ de pronunciată, astfel de curiósă, încât fac dintr'acéstă plantă nisce minunĭ vegetale. Aşia aste fenomene aŭ attras de mult timp attenţiunea observatorilor, şi planta care le manifestă într'unŭ grad eminent, Sensitiva, a fost subiectul unuĭ mare numerŭ de esperienţe, şi prin urmare de cercetărĭ numeróse cu care s'a învuţit sciinţa. Este dar de neapărată trebuinţă a face canoscut aicĭ în ce consistă aste cu-

(1) La grădina botanică a scóleĭ de medicină de lăngă Cotrocenĭ, fondată de D. Dr. *Davila*.

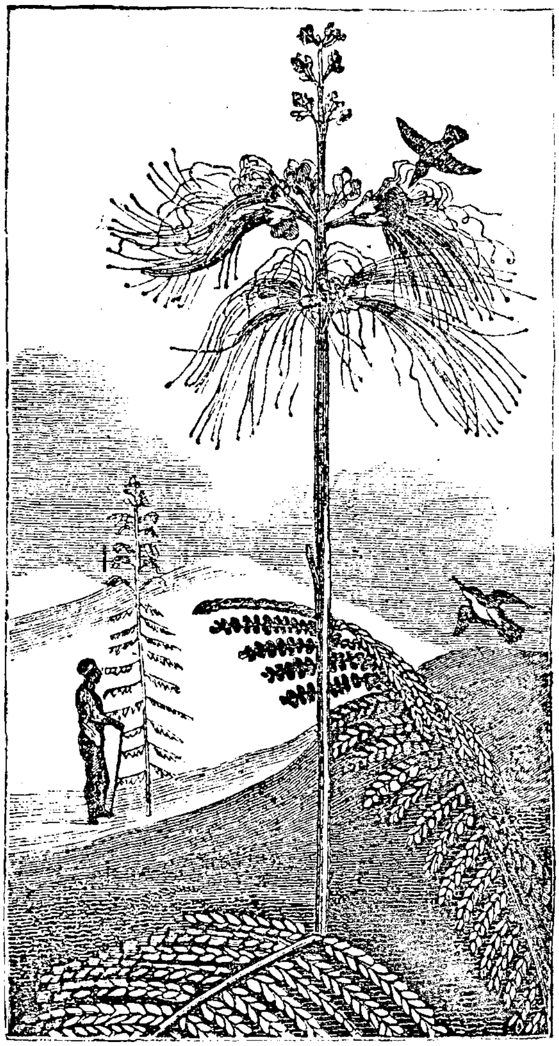
rióse fenomene de irritabilitate, s'a esplica subt influința căror canse se manifestă.

Foile acesteĭ plante sunt compuse şi se observă nisce umflăturī la punctul unde se înseră (lipesc) micile foliole pe peţiolul comun, precum şi la punctul unde se înseră fóia întrégă pe trunchiŭ; în aste înflăturī pare că se opără tóte mişcările, d'aceea li s'aŭ dat numele de unflăturī mişcătóre.

Când o causă, astfel spre es: o attingere, o apropiere a unei passerei, lucrédă c'o destul de mare energie p'o fóie a Sentitiveĭ, atuncĭ micile foĭ se rădică printr'o mişcare de ginglim pe petiolul (códa frunḑeĭ) medianŭ, se applică una peste alta, prin facia lor superióră îndreptându-se către vârfŭ, micile peţiole precum şi tóte foiţele pe rândŭ se apropie una d'alta în direcţiunea acsuluĭ peţioluluĭ comun; în fine acesta suffere o mişcare inversă cellor precedinte, şi se aplécă astfel a deveni atârnate saŭ chiar paralele pe trunchiul care le pórtă. Dacă iritaţia a fost energică, mişcările nu se mărginesc la fóia pe care s'a esersat d'a dreptu şi se propagă până în foile vecine. Foaia contractată (strânsă] astfel, se pare oare cum vestedită, saŭ ca să vorbim maĭ esact, dispositicea eĭ este întocmaĭ cu ceea ce e nóptea, saŭ în timpul acestuĭ fenomen însemnat ce se numesce somun. După ce stă cât-va timpŭ în starea acésta, pare că se întórce la viată: peţiolul comun se'nalţă, micile petiole secundare se întind, foiţile se aplécă si devin orizontale, c'un cuvânt, deosebitele salle părţĭ iaŭ posiţiunea lor normală ca să reproducă acellaşī şirŭ de mişcărĭ, indată ce o nuoă iritaţie va lucra asupra lor.

Ordinea după care se propagă aste mişcărī este assemenea curiósă, se vede că causa iritantă lucrănd, spre es, la estremitatea uneĭ foĭ, effectul seŭ se propagă dintr'acest punct spre basă, şi întinḑindu-se în fóia vecină se manifestă într'o direcţiune oppusă. Ast modŭ de propagaţiune devine maĭ evident, când iritaţiea a fost maĭ pucinŭ repede şi maĭ pucin violentă. Când iritaţiea este uşóră, mişcarea se mărgineşte numaĭ la micile peţiole, fără a determina aplecarea peţioluluĭ comun; dar póte fi mârginită la căteva perechĭ de foĭ saŭ chiar la una sângură.

Ca Sensitiva să producă aste mişcărĭ cu tótă iuţéla lor, trebue ca vegetaţiea sa să fie vigurósă (puternică), saŭ să fie suppusă uneĭ căldure umede de 24° saŭ 25°. Iritabilitatea sa este atuncĭ la macsimum. Aşia în părţile Americeĭ unde ea cresce spontanemente este îndestul ca sguḑuirea pricinuită de paşiuuuĭ omŭ saŭ aĭ unuĭ cal să determine aplecarea tuturor foilor alle plantelor vecine. Ast felŭ a fost constatat şi însemnat de maĭ mulţĭ observatorĭ, şi maĭ cu sémă de Martius şi Meyen.

Mimosa pudica. (Sensitiva.)

Căldura lucrédă ca unŭ iritant puternic asupra foilor Sensitiveĭ, dar şi schimbarea repede a temperatureĭ lucrédă assemenea asupra Sensitiveĭ ca o causă iritantă. Dacă spre es o ramură máricică d'acéstă plantă e pussă într'o florărie saŭ subt o cage de sticlă, şi rădicând repede acéstă cage, saŭ o deschidere a floràrieĭ şi ajjunge astfel aer rece peste dânsa, se vede îndată, că tóte foile se aplécă, ca cum o sguduitură repede ar fi venit peste dânsa; aşia e de delicată şi impressionabilă astă plantă.

Una din acţiunile celle maĭ curióse care pun în giocu irritabilitatea *Sensitiveĭ* este aceea a agenţilor chimicĭ şi maĭ special a soluţiunilor alcaline cencentrate. Dar în privinţa acésta Duhamel şi maĭ mulţĭ fisiologiştĭ aŭ observvat că acidele lucrédă differit de alcaline, aşia spre es. o picătură de acid sulfuric aplicatŭ fórte încet pe o mică foiţă a Sensitiveĭ, se vede îndată că peţiolul comun se aplécă, pe când cu potassa se rĕdică. Tăerea şi ruperea produc fenomene analoge de irritabilitate. In fine ca să terminăm astă espunere a causelor care pot descepta sensibilitatea Sensitiveĭ, vom adaoge fluidul electric. Am avut ocasiune a vedea, la unŭ curs esperimental de Fisică vegeală la grădina plantelor din Paris, că o scântee electrică determină contracţiunea frunḑelor acesteĭ plante; cu tóte că uniĭ observatorĭ aŭ creḑut, că ast effect trebue să fie attribuit maĭ cu sémă sguduireĭ mecanice care resultă din esperienţie; într'adevăr orĭ cât de mult vom electrisa o Sensitivă, dupăce am isolat'o, nu se vor maĭ vedea foile eĭ îndoindu-se. — Etherul lucrédă într'unŭ modŭ desavantagiosŭ asupra Sensitiveĭ, o face adicô a'şĭ perde proprietatea; s'a observat însă unŭ lucru curios, că Sensitiva eterisată la umbră îşi redobândesce proprietatea sa dupe cât-va timpŭ, pe cândŭ eterisată la sóre aperdut'o cu totul.

Una din particularităţile celle maĭ însemnate în istoriea Sensitiveĭ consistă în facultatea ce are ea d'a se obicnui, ca să ḑicem aşia, la acţiunea uneĭ cause irritante lung timp continuat. Asta se demonstră fórte bine prin esperienţa făcută pentru prima óră de Desfontain, care punând o Sensitivă într'o trăssură, a veḑut'o că închide foile îndată ce începea sguduitura produsă prin rostogolirea rótelor pe pavagiŭ. Dar sguduitura urmându-se mult timp, planta se obicnui cu astă stare, întinse foile ca cum irritabilitatea eĭ ar fi fostŭ destruită, cu tótè acestea astă proprietate esista încă într'ânsa, căcĭ îndată ce trăssura se opri, se apropiară din nuoŭ foile; aşia dar în casul acesta n'a fost de cât unŭ fel de obiceiŭ ce luasse planta prin effectul uneĭ acţiunĭ irritante prelungite mult timp.

După ce am resumat faptele principale relative la istoria atât de curiósă a Sensitiveĭ, să arătăm acum până la ce punct, esamenul anatomic şi observaţiunea, permit d'a pătrunde în secretele asteĭ minunate organisaţiunĭ. Am ḑis în trécăt că mişcarea micilor foĭ, a peţiolelor şi a peţiolulaĭ comun alle aceste plante, se pare a se opera întrégă în unflătura mişcătóre care se află la basa lor. Aşia în structura astor unflăturĭ s'a căutat causa mişcărilor acellor deosebite părţĭ. Unŭ iugenios fisiologist modern, Dutrochet, a recunoscut că tăind jumătatea superióră a unflătureĭ, fóia se rădică, şi că din contra se cobóră când scótem partea inferióră a aceste umflăturĭ. D'aci ellŭ a supposat, că aste duoe jumătăţĭ lucródă ca duoe resorturĭ cu tensiunĭ contrariĭ, din care unul râdică, ear altul aplécă fóia, şi că o causă óre care, dă pre dominanţa unuia din duoĭ, învinge resistenţa celluĭ-l-altŭ şi determină mişcarea.

Totŭ ellŭ a pretins că astă sensibilitate residă într'unŭ strat de cellule, ce se află la punctul de unire al peţiólelor cu trunchiŭ, şi care se impressionédă de acţiunĭ chimice şi maĭ cu sémă mecanice. Alţiĭ aŭ pretins ca astă sensibilitate este resultatul grămădireĭ seveĭ (zeama) într'o parte a planteĭ în secunda când se attinge.

Orĭ cum va fi, astă plantă ne presintă fenomenele celle maĭ curióse şi estraordinare din tot regnul vegetal.

Mimosa pudica nu este singura plantă care manifestă fenomene de sensibilitate, maĭ sunt şi altele precum: Hedisarum girans, Oxalis Sensitiva, Berberis vulgaris Dionea muscicapa etc.

Terminăm istoria Mimoseĭ prin a arăta caracterele eĭ botanice.

Mimosa este o plantă din familia Leguminòselor, unde se află fasolea, lintea şi mazerea. — Este unŭ mic arborel, anualŭ saŭ bisanualŭ în florăriĭ, cu foĭ compuse: florĭ micĭ poligame, dispuse in capitul, şi de colóre roşie violet, caliciul este mic, monosepal, având marginea tăiată în 4 saŭ 5 dinţĭ; corola monopetală neregulată, stamine în numer de ḑece, libere perigine, adecă inserate împregiurul pistiluluĭ; pistilul are la basa sa unŭ ovariŭ c'o singură logie (unilocular); fructu mic uscat cu duoe treĭ seminţe, fără albumen (materie făinósă care servă de aliment pentru embrion). Astă plantă de ornement presintă în regnul vegetal unŭ esemplu frapant de pudicitatea virginală: d'acolo şi epithetul eĭ de Pudica.

A.

ALEXANDRU DE HUMBOLDT.

II.

„Acestŭ bărbatŭ possede o scitnțe immensă, „și cu tótă senectntea luĭ cea adîncă, memoria „a remassŭ în tótă integritatea eĭ până la finitul vieței. În conversațiune, nu'lŭ putea opri „nicĭ narațiunea faptelor, nicĭ citarea numelor „séŭ, a numerelor, astŭfelŭ încâtŭ ellŭ 'șĭ addu„cea aminte de celle maĭ micĭ lucrurĭ, totŭ așia „precum 'șĭ aducea aminte de celle maĭ impor„tante. Ellŭ possede totŭ d'o dată și acellŭ „cu„ragiŭ allŭ opiniuneĭ" de a'șĭ esprima totŭ dea„una opiniunea sa fără temere înaintea lumeĭ „întregĭ. Libertatea religiósă, precum și cea ci„vilă 'șĭ afla într'însul unŭ defensor constantŭ. »O trăssură fondamentală a ființeĭ luĭ întregĭ este „uitarea cu totul de sine, și îngrijirea altora. „Este unŭ factŭ necontestabilŭ, care însă 'lŭ cu„noscŭ și'lŭ sciŭ numaĭ singurĭ amicii luĭ maĭ „de aprópe, că Humboldt destina cea maĭ mare „parte din veniturile salle spre binefacerĭ și spre „adjutóre studenților cellor bunĭ. Proprietatea „luĭ privată nu este mare, dară accepta de la „regele Prusieĭ o sumă mare, pentru locul ce „ocupă la curte; afară de aceasta priimesce de „la Cotta pentru edițiunea operilor salle o sumă „anuală de banĭ. Prin simplitatea vieţeĭ luĭ, „nu numaĭ că nu s'ar adjunge cu unŭ attare „emolumentŭ, darŭ 'șĭ arŭ putea aduna unŭ ca„pitalŭ însemnatŭ; însă Humboldt cugetă de a „face o maĭ frumóse întrebuințare de acestĭ banĭ, „dacă va alina pe icĭ pe colea durerile a maĭ „multorŭ sermanĭ suferitorĭ. În genere, tótă in„fluința ce o possedă la rege îĭ servă numaĭ „și numaĭ spre înaintarea sciințelorŭ.

„Nicĭ o persónă care s'a presintatŭ înaintea luĭ, „n'a fostŭ respinsă. Cu unŭ cuvântŭ este unŭ „bărbatŭ care departe de orĭ ce ură, tinde totŭ „déuna acollo unde póte offeri adjutóre.

„Acum ne vomŭ occupa acĭ despre viéța cea „quotidie a acestuĭ mare bărbatŭ. Humboldt „se scólă diminéța la 8½ ore; la dejunŭ ci„tesce epistolele priimite, și respunde îndată la „tóte. După acésta sâ mbracă spre a ac„cepe visitele care sê potŭ face până la 2 „ore după amédă, la 3 ore sê duce la ma„ssa regală, unde obicnuesce a prândi maĭ „cu deosebire, și la 7 ore séra sê întór„nă la cassa sa și șede acĭ occupânduse până „la 9 ore; de acĭ din noŭ sê duce în societatea „regală, din care apoĭ esse tocmaĭ la 12 ore „nóptea. De acum începe orele luĭ de labóre „adevărată. Timpul cellŭ maĭ favorabilŭ, și în „care ellŭ lucrédă până diminéța, până ce ra„dele sóreluĭ jócă désupra capuluĭ luĭ celluĭ înal„bitŭ, la operele salle celle nemuritóre.

„Treĭ ore de diminéță a bătutŭ, cândŭ acest „mare bătrânŭ de 90 de anĭ dă corpuluĭ seŭ fa„tigatŭ pucină odihnă, spre a'șĭ recăsciga nuoă „putere pentru alte lucrărĭ nuoe. Astŭfeliŭ do„mină la acestŭ bărbatŭ spiritul peste corpŭ. „Humboldt n'are familie, afară de fiiĭ și de „fiicele frateluĭ seŭ Wilhelm.

„Humboldt possede unŭ sentimentŭ anticŭ a„deveratŭ pentru amicie; sacrificiulŭ luĭ și ser„viciile pentru și către orĭ cine, trebue se fie admi„rate maĭ vârtosŭ în timpurile nóstre egoistice, în ca„re până acum n'am avutŭ unŭ attare essemplu. „Prin acéstă nobilitate și prin legământul seŭ „cellŭ social cu tóte persónele celle maĭ înalte, „din tóte părțile lumeĭ, a devenitŭ, singurulŭ „punctŭ importantŭ în lumea spirituală, allŭ cul„tureĭ nóstre europene și principiul fie-căruĭ pro„gresŭ sciințificŭ. Căletoriĭ animațĭ de dînsulŭ „tindŭ spre locurile celle maĭ depărtate, spre a „descoperi țerrĭ nuoe și ne cultivate; natu„ralistiĭ ceĭ tinerĭ se occupŭ sub auspiciulŭ luĭ, „cu enigmele creațiuneĭ și cu puterile celle oculte „alle natureĭ. Fisiciĭ, astronomiĭ, botanistiĭ și „chimistiĭ, toțĭ asternŭ acestuĭ mare barbatŭ des„coperirele la piciórele salle. Ellŭ animédă stăruința lorŭ, laudă și recompensă occupăciu„nele acelora; conducerea luĭ le arretă drumul „pre care trebue sa'rmumeḍe. Toțĭ privescŭ la „dânsul ca la unŭ rege, tóte canalele și râurile „se varsă în acest océnŭ al sciințeĭ, care u„nesce în sine tótă comóra sciințelor nóstre. „Întru adevărŭ unŭ attare omŭ încă n'a trăitŭ „până acumŭ, și ellŭ a fostŭ singurulŭ bărbatŭ „în lume, care a pussŭ corona geniuluĭ pe capŭ."

Acésta am voitŭ a ve comunica iubiţilor lectorĭ, şi credŭ că fie ce omŭ al sciinţeĭ, adecă care se occupă cu plăcere de dînsa, va pute lua unŭ essemplu frumosŭ, atâtŭ din purtarea cea nobilă, din viéţă, precum şi din stăruinţa şi diligenţa luĭ cea mare; maĭ póte vedea şi altă ceva, adecă că omul trebue se dea spirituluĭ înmaĭ multŭ *nutrimentŭ* de câtŭ corpuluĭ, căcĭ cell dintâiŭ conduce pre cellŭ de al duoilea şi nicĭ de cum vice versa. Acestŭ bărbatŭ cu tótă negligenţa corpuluĭ a adjunsŭ la o etate de 90 anĭ, la care nicĭ unŭ altulŭ care 'şĭ a îngrijitŭ corpulŭ prin feliurite plăcerĭ şi a negligiat spiritulŭ, n'a adjunsŭ. Este de doritŭ ca şi din naţiunea nóstră celebră se easă odată unŭ *attare* bărbatŭ, şi fără îndoélă potŭ eşi maĭ mulţi, dar suntŭ multe geniurĭ îngropate în adînculŭ bărbărieĭ. Aceste trebue scósse, curăţite ca şi diamantul, şi pusse pe câmpiea cea nobilă a sciinţeĭ, pentru ca sa lumineḑe preste celle întunecate. La unŭ attare gradŭ de perfepţiune póte adjunge orĭ şi cine, îndată ce are de basă virtutea moralitatea şi activitatea. Nu oameniĭ dominaţĭ de passiunĭ şi suppuşĭ la viţiurĭ adjung la unŭ attare scopŭ.

DEMETRIŬ N. PREDA.

ARBORUL MAHOGONI.

În timpul nostru, mobilele salónelor jócă unŭ rolŭ fórte mare. Fie care omŭ voesce ca să aibe unŭ salon mobilatŭ; la noĭ mulţĭ încă suntŭ modestĭ, şi se mulţemescŭ cu mobile de nucĭ, dar în Francia şi Anglia ómeniĭ cerŭ mobile de Mahogoni (Acajou) saŭ Palissandru, pe cândŭ canapelele şi şeţurĭ de nucŭ, le pune în bucătăriă. Colórea lemnuluĭ Mahogoni este óchesă inchise şi fórte frumóse; tărimea luĭ este deosebită, ellŭ e în stare a primi o poleale *d'o deosebită frumuseţe*, şi nu se strică de moliĭ.

Lemnele acestea care *forméḑă* acum una din ramurile celle maĭ importante a commerciuluĭ maritimŭ între Europa şi America, se afle în pădurile virgine (ne calcate încă de picior de om) ale ţerrile tropicale din America, adecă în Cuba, Hait şi Hinduoas. Arborul Mahagoni apparţine la familiea botanică ce se numesce *Cedrelaceæ*; trunchiul luĭ are o grosime de 4— 5 picióre, dar tocmaĭ dupe ce a ajjunsŭ la vârsta de 150-200 de anĭ, îlŭ taiă. Îndată dupe tăeture, lemnulŭ e galben-roşiorŭ, maĭ pe urme devine óchesŭ. Întrebuinţarea luĭ datéḑă în Europa de 150 anĭ; în fie-care anŭ se transportă de la Honduras la Europa 5-6 milióne picióre cubice d'acest lemn. Dar oraşul Minetilan locuit de Indianĭ este acella unde commerciul cu lemnele de Mahogoni, este cell maĭ desvoltatŭ. Dar pentru acest comerciŭ este cerut, nu numaĭ unŭ capital mare, ci şi mulţĭ lucrătorĭ; apoĭ fiindŭ că acolo în aceste clime, nu prea place Indianilor d'a munci, de aceia comercianţiĭ întrebuinţéḑă feliurimĭ de miḑlóce spre a'şĭ procura muncitorĭ. Spre acest sfărşit îmbată pe Indianĭ şi în acéstă stare i îndemnă a cumpăra de la eĭ feliurimĭ de jucăriĭ şi tot d'auna pentru o sumă maĭ mare de câtŭ póte se plătéscă. Când o dată Indianul a devenitŭ datornicŭ omuluĭ albŭ d'acolo, a şi devenit sclavul luĭ. Ellŭ, ne putândŭ plăti se îndatoréḑă, prin contract a munci unŭ anŭ, şi a primi pentru acésta 6-8 Dolarĭ (36-48 Zvanţig] salariŭ pe lună; dar nicĭ astă nu primesce în banĭ; căcĭ din aste, plătesce datoriea, apoĭ şi vestmintele ce le priimesce se tragŭ tot din socotéla luĭ; la sfârşitul anuluĭ cine n'a plătitŭ datoriea luĭ, trebue să lucreḑe încă. Dar pe cândŭ indianul muncesce, stâpânul are grije a'l îndemna la maĭ multa beutur'a lucrurilorŭ spirtóse, şi la alte plăcerĭ; pentru acésta; ellŭ se affundă din ce în ce maĭ multŭ în datoriĭ, acum nu numaĭ ellŭ, ci şi sociea şi tótă familiea luĭ devine sclavĭ comerciantuluĭ; fiindŭ că dupe legea d'acolo, tótă familiea este respunsătóre pentru datoriile făcute de către capul eĭ.

Când unŭ *comerciant* îşĭ a făcut astŭ felŭ ḑece sclavĭ dintre Indianĭ, i predă unuĭ Intendant (vataf) care merge cu eĭ în pădure ca se taie Mahogonĭ; eĭ acolo îşĭ facŭ colibe şi petrecŭ acolo maĭ *tótă* viaţa lor, *tăind* Mahogonĭ care îmbogăţesce stăpânul lor; ellŭ vine rar în persónă în pădure. Unŭ arborŭ de Mahogonŭ dă unŭ câstigŭ de 50-60 dolarĭ [20-25 galbenĭ aprópe]. Iar trunciĭ dupe tăitura lorŭ, iĭ duce la nisce móre cu ferestree (precum se afle şi la noĭ în munţĭ pentru scândurĭ de bradŭ) şi acolo facŭ scândurĭ de Mahogonĭ, care le transportă în Europa pentru mobilarea salónelor.

Eacă ce sórtă triste este atârnată de aceste mobile lucsóse, ce ne plac aşia de multŭ în salónele aristocratice!

B.

IMPRIMERIA NAŢIONALA a luĭ St. RASIDESCU.